

KAREN VALENTIN

HANOI

Som enhver anden by gemmer Hanoi, hovedstad og med sine godt to og en halv million indbyggere næststørste by i Vietnam, på en særlig historie. Én version af denne historie kan læses gennem byens fysiske, materielle udformning, der kan fortælle om nogle af de politisk-ideologiske brydninger, som har præget det vietnamesiske samfund igennem de sidste århundreder. En kort beskrivelse af området omkring Hoan Kiem-søen tjener som en indledende illustration af, hvordan dette manifesterer sig i bybilledet.

Omkranset af farverige, blomstrende træer, små stier og enkelte cafeer ligger Hoan Kiem-søen centralt i Hanoi som et historisk og socialt knudepunkt. I den nordlige ende forbundet til søens bred med en lille, rød hvælvet træbro hæver Den Ngoc Son, Jadetemplet, sig. Templet hviler på en blanding af konfucianske, buddhistiske og taoistiske principper og illustrerer med sin placering midt i søen en traditionel vietnamesisk arkitektonisk tradition, der forener by og vand og klassiske kinesiske designprincipper (Logan 2000:48). Langs søens venstre bred i sydgående retning ligger en nyere hvid, skarpt kantet, høj bygning, der som et ikon på tidligere tiders sovjetiske indflydelse huser Hanoi People's Committee, og få hundrede meter derfra en bygning opført som Hanoi Postkontor af franskmændene omkring 1905 (op.cit.:83). Nu står bygningen forfalden tilbage, mens selve postkontoret er flyttet nogle få hundrede meter væk til en bombastisk, modernistisk bygning fra 1960'erne. Lidt længere nede ved søens sydøstlige hjørne finder man et nyt, prangende varehus. Gulvene er spejlblanke, underetagen blinker i skæret af forgyldte ure og smykker, og i supermarkedet nogle etager højere står franske, italienske og australske vine side om side med andre importerede varer, som kun de færreste vietnamesere har råd til. Med sit enorme udbud af importerede forbrugsvarer appellerer varehuset til Hanois voksende middelklasse. Templet, postkontoret, folkekomiteen, varehuset – hvilken historie fortæller disse bygninger, og hvad kan vi lære om Vietnam af at iagttage dem?

Dette er en artikel om at lære en by at kende og om at skabe sig en forståelse af det samfund, som den er del af. Artiklen er baseret på det første af to feltophold i Hanoi, hvor jeg tilbragte tre og en halv måned i foråret 2003 som del af et større, tværdisciplinært forskningsprojekt „Youth and the City. Skills, knowledge and social reproduction“. Et centralt aspekt i projektet er at undersøge og sammenligne kategorien „ungdom“ i forhold til spørgsmål, der knytter sig til færdigheds- og videnstilegnelse i tre forskellige byer,

nemlig Lusaka, Recife og Hanoi.¹ Projektet tilstræber en fælles metodologisk tilgang i de tre byer, og jeg var derfor sporet ind på en komparativ tankegang fra feltarbejdets begyndelse. Det viste sig imidlertid, at det, jeg umiddelbart sammenlignede med, hverken var Recife eller Lusaka, men Kathmandu, hvor jeg tilbragte sammenlagt tre år op gennem 1990'erne, blandt andet i forbindelse med mine studier af uddannelse og urban squatting.² I kraft af mit fokus på squatting blev jeg opmærksom på „byen“, ikke bare som kontekst for menneskers handlinger, men også som en tekst, der rummer sin egen historie og sine egne fortællinger.

Formålet med denne artikel er derfor at bruge mine feltarbejdserfaringer fra de to byer – Hanoi og Kathmandu – som afsæt for en diskussion af byers historicitet i et komparativt perspektiv. Centralt står således, hvordan historien fortælles, erfares og fortolkes gennem byers fysiske, materielle udformning, og hvordan dette perspektiv skærpes gennem sammenligninger byer imellem. Set retrospektivt er det tydeligt, at det, som jeg anså for at være særegent ved Hanoi, var forhold, hvor byen adskilte sig væsentligt fra Kathmandu. Som Casey påpeger, er mennesker ikke bare *i* steder, men også *af* steder (Casey 1996:19), og det var således kropsligt og intellektuelt forplantede erfaringer af Kathmandu, der gjorde Hanoi både genkendelig og fremmed for mig. Netop disse sammenligninger mellem de to byer viste sig at være konstruktive, idet de tjente til at skærpe blikket for det karakteristiske ved Hanoi. Set på baggrund af mine erfaringer fra Nepal var det ikke så meget de gamle, tætbefolkede gader og deres menneskemylder som de gråhvide mastodontbygninger fra Sovjettiden og de statelige villaer fra den franske kolonitid, der vakte min nysgerrighed. De tronede frem som vidnesbyrd på den omskiftelighed og udenlandske dominans, der har præget nyere politisk historie i Vietnam, og som kommer så tydeligt til udtryk i byen og dens fysiske udformning (jf. Logan 2000; Thomas 2002).

Synligheden af politisk-ideologiske brydninger i byen

At historien kommer til syne gennem byen, gælder naturligvis ikke bare Hanoi, men det interessante er, *hvilken* historie byen gemmer på, og *hvordan* den fortælles og fortolkes gennem organiseringen og brugen af byen. Der er således tale om en dobbelt betydning af „historien“ og den måde, hvorpå den viser sig, dels som et kronologisk forløb *i* byen, dels som en tidsligt specifik fortælling *om* byen og det øvrige samfund.

De ideologiske brud, der har præget Vietnams nyere politiske historie – fra feudalisme og den kinesisk inspirerede konfucianisme over den franske kolonialisme og den Sovjetstøttede kommunisme til den nuværende markedssocialisme – er meget iøjnefaldende og giver belæg for Thomas' påstand om at:

Over its history, different regimes have imposed different buildings, public spaces and monuments upon the landscape. And each new layer is superimposed upon remnants of earlier regimes: the earliest Vietnamese/Chinese pagodas and temples, the French colonial buildings and streetscapes, the Soviet period and the recent period of mixed architectural 'modern' forms (Thomas 2002:1613).

Disse politiske regimer træder frem i mere eller mindre koncentreret form i forskellige områder af byen, samtidig med at brydningerne mellem dem også kommer til syne, når forskellige arkitektoniske traditioner mødes, for eksempel omkring Hoan Kiem-søen.

Ikke bare har forskellige politiske systemer rent arkitektonisk sat deres spor i det urbane landskab, men også ændringer i landets politiske økonomi og strukturelle betingelser har haft indflydelse på organiseringen af byen (jf. Nguyen Quang & Kammeier 2002). Dette kommer blandt andet til udtryk i de muligheder og begrænsninger, som strukturelle forhold sætter for menneskers brug af byen. Eksempelvis er der som følge af 1980'ernes økonomiske liberaliseringer skabt nye betingelser for handels-, forbrugs- og fritidsaktiviteter, og det hævdes, at den ihærdige folkelige brug af pladser, gader og fortove i Hanoi er genopblusset i 1990'erne efter en årrække, hvor gaderne lå stille hen (Drummond 2000:2384). Til trods for at myndighederne fortsat forsøger at kontrollere borgerne brug af gaden gennem blandt andet jævnlige razziaer mod gadehandlere, er det offentlige rum i praksis blevet tilgængeligt for småhandel, sportsudøvelse og andre dagligdags aktiviteter.

Med udgangspunkt i konkrete steder og områder vil jeg i det følgende belyse, hvordan forskellige historiske epoker kan spores i byens fysiske udformning og samtidig pege på, at betydningen og brugen af disse steder er under konstant redefinering, efterhånden som politiske og økonomiske vilkår ændrer sig.

Hanoi - fra prækolonialisme til markedssocialisme

Vietnam var underlagt kinesisk overherredømme i perioden 111 f.v.t. til 939 og har siden i lange perioder været under kraftig kinesisk indflydelse politisk, økonomisk og kulturelt (jf. Jamieson 1993). Dette har blandt andet ført til udbredelsen af konfucianismen som det dominerende moralkodeks og grundlag for det politiske og sociale system. Ud over de mange pagoder og templer, der ligger spredt rundt om i byen, er den gamle bydel nord for Hoan Kiem-søen et vidnesbyrd om den massive kinesiske indflydelse, som landet var underlagt til langt hen i det 19. århundrede. Den gamle bydel er også kendt som „the area of 36 commercial streets“, hvilket refererer til områdets oprindelige status som handelscentrum, siden Hanoi blev grundlagt som hovedstad i det 11. århundrede under navnet Thang Long (Hoang Huu Pee & Nishimura 2000:14). Den konfucianske administration organiserede området i 36 enheder, der fungerede som lav, og som blev opkaldt efter det håndværk eller den handelsform, som lavet repræsenterede – alt fra sukker, sølv og fisk til bambuskurve, papir og salt. I dag bærer en stor del af gaderne stadig disse navne, og der er fortsat en vis koncentration af forskellige handelstyper, selv om mange af håndværkene ikke længere praktiseres her. Gadesystemet og templerne i den gamle bydel menes at være grundlagt omkring det 15. århundrede, hvorimod husene, der med deres meget smalle facade og exceptionelle dybde afspejler elementer af en kinesisk byggestil, overvejende stammer fra det tidlige 20. århundrede (Logan 2000:3-4). I dag er den gamle bydel med sine 4,2 m² boligareal per indbygger et af de tættest befolkede områder i Hanoi (Hoang Huu Pee & Nishimura 2000:13) og på grund af den orientalske atmosfære et yndet turistmål. Gaderne er smalle og svære at passere for grøntsagssælgere, indbydende gadekøkkener, frisører og en konstant sværm af både mennesker og motorcykler.

Den franske kolonimagt, der besejrede Hanoi i 1873 og officielt beholdt magten til 1954, har også sat sine tydelige spor i byen. Området syd for Hoan Kiem-søen betegnes „Det franske kvarter“ og består i modsætning til det gamle kvarter af brede, snorlige

gader, der blev grundlagt i 1890'erne under det franske overherredømme (Logan 2000:92). De mange villaer blev oprindeligt bygget og beboet overvejende af franske handelsfolk, men størstedelen blev ved franskmændenes nederlag i 1954 konfiskeret af staten med henblik på at huse statsansatte vietnamesere, oftest med mange familier under et tag (Koperdraat & Schenk 2000). Efter indførelsen af socialistisk markedsøkonomi og økonomiske liberaliseringer i 1986 under betegnelsen *doi moi*-politikken er en del af villaerne solgt eller lejet ud til især udenlandske firmaer og bruges således ikke længere til beboelse (ibid.). I dag har området karakter af et moderne forretningscentrum, hvilket afspejles i store, nye kontorbygninger, hoteller og et utal af forretninger, der sælger importerede elektroniske varer – tv, stereoanlæg, mobiltelefoner, karaokesæt, vaskemaskiner. De brede fortove bruges som handelspladser og boldbaner, men ved frokosttid omdannes de på et splitsekund til restauranter, og farvestrålende plastikmøbler i miniaturestørrelse fylder fortovene op.

Tydligere end noget andet sted i Hanoi symboliserer området omkring Ba Dinh Square nogle af de ideologiske brud, der har præget Vietnams historie. I modsætning til Det franske kvarter syd for søen har gaderne her i et vist omfang bevaret deres boulevardpræg. Nyrenoverede villaer, oprindeligt bygget til franske officerer, huser nu ministerier, ambassader og anden form for diplomatisk repræsentation. Præsidentpaladset, Udenrigsministeriet og Forsvarsministeriet – store, mørkegule bygninger med grønt træværk og skodder – kontrasterer monumentalistiske bygninger opført under sovjetisk inspiration som Statsforsamlingen, Ho Chi Minh Museet og ikke mindst Ho Chi Minh Mausoleet rejst på det sted, hvor Ho Chi Minh læste Uafhængighedsdeklarationen op den 2. november 1945. Pladsen og plænen foran mausoleet, en kvadratisk, tillukket, mørkegrå bygning, er bevogtet af vagter, og plænen fuldstændig kvadratiske stisystem dikterer, hvor folk må gå. Når besøgende skal ind og vise respekt for „Uncle Ho“, føres de på lige rækker, to og to, under en baldakin hen over pladsen i tavshed og dybeste andægtighed. Samtidig er Ba Dinh-pladsen som det ultimative symbol på statens magt også eksempel på et sted, hvis betydning er redefineret betragteligt takket være en øget folkelig brug af stedet (Thomas 2002:1616-17). Blot stierne følges, og græsset ikke betrædes, er det i dag almindeligt og helt legitimt at bruge stedet til jogging, tai chi og andre kropslige udfoldelser.

I den nordlige del af byen ligger søen Ho Tay – et af Hanois populære, rekreative områder, hvor grupper af unge tager på udflugt, og familier flokkes om lørdagen. Søen har givet navn til et distrikt, Tay Ho, der som et ud af tre nyere distrikter blev indviet i 1996 (Ngyuen Vin Phuc 2001:338). Området, der er hjemsted for mange historisk betydningsfulde pagoder og værksteder for blandt andet papirproduktion, silkevævning og blomsterdyrkning, har udviklet sig i rivende fart i et forsøg på at følge med de ændrede konsumtionsmønstre, der er opstået i kølvandet på 1980'ernes økonomiske reformer (jf. Thomas 2000). Den noget afsides beliggenhed fra bykernen og den friske luft har gjort Tay Ho til et attraktivt område for mange velhavende vietnamesere og fastboende udlændinge og er derfor en potentiel guldgrube for det nyligt opståede private boligmarked (jf. Trinh Duy Luan & Nguyen Quang Vinh 2001). At der investeres store summer inden for byggebranchen, kommer tydeligt til udtryk i de mange nybyggede villaer, hoteller og luksuslejlighedskomplekser i Tay Ho. Disse lejlighedskomplekser – omgivet af veltrimmede græsplæner og skærmet af bag mure og porte – står i skærende kontrast til Hanois mange boligblokke bygget med inspiration og økonomisk støtte fra

Sovjetunionen i 1960'erne og 70'erne ud fra et ideal om at sikre folket boliger i tilknytning til den industrielle produktion og med let adgang til uddannelses- og sundhedsfaciliteter (Logan 2000:202-8; Nquyen Quang & Kammeier 2002: 379). De fleste er overbefolkede og meget forfaldne at se på, men trods deres ensartede fysiske struktur er de alligevel præget af en arkitektonisk kreativitet takket være de mange illegale tilbygninger; nogle i form af udvidelser på gadeplan, andre på højere etager klistret på bygningerne som små, skrøbelige fuglebure.

Kun Vietnamkrigen, som har sat dybe aftryk i verdenshistorien, er paradoksalt nok knap at se i Hanoi. Hanoi blev udsat for bombninger, men bortset fra et nedskudt B52 ved den sydlige ende af West Lake, Long Bien-broen, der blev bombet af amerikanerne, og „Hanoi Hilton“, fængslet, der oprindeligt blev bygget af franskmændene og siden af vietnameserne til amerikanske krigsfanger, er der meget få fysiske spor af krigen tilbage i byen. Rent fysisk er byen genopbygget og den smertefulde historie gemt af vejen.

Manifestationer af udenlandsk indflydelse og national magt

Synligheden af markante ideologiske brud og den massive udenlandske indflydelse gennem blandt andet monumentalistiske bygninger var noget, jeg blev særlig opmærksom på i Hanoi takket være mine erfaringer fra Kathmandu. Nepal blev et selvstændigt kongedømme i 1769 efter samlingen af en række små konge- og fyrstedømmer og kom i modsætning til sine nabolande aldrig under udenlandsk overherredømme. Den politiske magt har siden da været i hænderne på den nepalesiske elite, og landet har bevaret sin status som monarki. Kongefamiliens reelle magt har dog været stærkt indskrænket i perioder, blandt andet i årene 1846-1951, hvor den aristokratiske familie Rana'erne styrede landet. Indtil Rana-lederskabet blev sat fra magten i 1951, blev der ført en meget restriktiv politik i forhold til udenlandsk indflydelse, blandt andet i form af en bevidst selektiv eksklusion af udlændinge og udenlandske varer (Liechty 1997). Enkelte sporadisk placerede neoklassicistiske palæer og villaer, oprindeligt bygget til medlemmer af Rana-familien, vidner dog om en historisk forbindelse mellem den økonomisk-politiske elite i Nepal og Britisk Indien, men bortset fra det nuværende parlament, Singha Durbar, og det gamle kongepalads på Durbar Square fortøner de sig blandt de mange hinduistiske og buddhistiske templer, gamle Newar-huse kendt for deres detaljerede træudskæringer samt et stigende antal moderne bygninger. Generelt bekræfter bygninger, gader og pladser i Kathmandu, at det er et land, der ikke har været koloniseret. Dette er ikke for at sige, at Nepal ikke har været og ikke er under stor udenlandsk indflydelse. Tværtimod er der tætte økonomiske, politiske og kulturelle relationer mellem Nepal og Indien, og tilsvarende er der tydelige spor af et tibetansk buddhistisk univers blandt andet i form af de mange stupaer, klostre og safranklædte munke. Ligeledes er både den vestlige verden og velhavende asiatiske lande i dag involveret i landet kommercielt og som donorer af udviklingsbistand, hvilket i allerhøjeste grad er at se i gadebilledet i form af blandt andet sushirestauranter, koreanske biler, Carlsbergreklamer, FN-projektbiler med blå nummerplader og et stort antal af vesterlandske turister.

Pointen er, at den udenlandske indflydelse ikke i samme grad som i Hanoi har manifesteret sig gennem en planlagt byudvikling, dels fordi den politiske magt er forblevet hos den nepalesiske elite, dels fordi denne indtil Rana'ernes fald i 1951 bevidst tilstræbte

at minimere og kontrollere udenlandsk indflydelse, der ansås for at være demoraliserende for det nepalesiske folk (jf. Liechty 1997). Ydermere har den politiske historie i Nepal ideologisk set været præget af langt større kontinuitet, end tilfældet har været i Vietnam, og den formelle magt er trods de seneste års modstand fra maoistbevægelsen fortsat tæt knyttet til kongens position som konstitutionel monark i verdens – endnu – eneste hindukongedømme. Ikke bare har han sekulær, men også rituel magt, idet han af troende hinduer betragtes som en reinkarnation af guden Vishnu. Det komplekse forhold mellem sekulær og rituel magt, der er karakteristisk for hindusamfund,³ afspejles også i Kathmandu. Durbar Square er en centralt beliggende tempelplads, der med sin livlighed, gyldne farver og dufte af røgelse og krydderier har en nærmest magnetisk kraft som centrum for såvel religiøs som social og økonomisk aktivitet. Fra tidlig morgen sælges der grønsager og blomster, hellige køer krydser roligt pladsen, og der er en konstant summen af aktivitet fra de mange templer. Her ligger også det gamle kongepalads og over for dette templet, der huser Kumari'en, en ung pige, der er indsat som levende gudinde for at beskytte nationen og den kongelige familie (Anderson 1988:132). Under stor folkelig bevågenhed tages Kumari'en en gang årligt ud af templet for på pladsen nedenfor at velsigne kongen, hvorefter hun under stor tumult køres omkring i byen skubbet frem af menneskemængderne – en offentlig handling, der besegler hindumagtens autoritet, og som helt konkret samler folket på en af byens mest centrale pladser.

Mange andre steder og bygninger i Kathmandu – det nuværende kongepalads, parlamentet, ministerierne og den militære paradegrund Tundikhel – tjener som fysiske manifestationer af den formelle politiske magt, men har ikke den gennemslagskraft og fylde i byen, som tilfældet er for lignende steder og bygninger i Hanoi. Den formelle politiske magts autoritet skabes ikke bare igennem bygningernes fysiske struktur, men i lige så høj grad i måden, hvorpå steder organiseres og vedligeholdes blandt andet gennem kropslig disciplinering. Hvor for eksempel Ba Dinh-pladsen i Hanoi foran Ho Chi Minh Mausoleet holdes pinligt ren, og den menneskelige adfærd dikteres og kontrolleres af uniformerede vagter, det snorlige, kvadratiske stisystem og skilte med „græsset må ikke betrædes“, er Tundikhel i Kathmandu en stor nedtrådt, til tider sveden, græsplæne fyldt med affald, som folk krydser for at komme fra et sted til et andet i deres daglige færden. Som scene for blandt andet militære parader tjener Tundikhel til at demonstrere den politiske magt, men på grund af en ofte uorganiseret brug af pladsen fremtræder den formelle magt svækket.

På baggrund af ovenstående beskrivelse træder to væsentlige forhold frem i en sammenligning af de to byers historicitet, dels måden hvorpå udenlandsk indflydelse manifesteres fysisk i byrummet, dels hvordan specifikke steder fungerer som symbolske, nationale samlingspunkter og samtidig sætter rammen for en række dagligdagsaktiviteter. At Nepal har været under indflydelse af såvel det hinduistiske Indien, det buddhistiske Tibet og det koloniale Britisk Indien, men aldrig været underlagt en anden nations administration og i perioder ihærdigt har forsøgt at begrænse enhver udenlandsk forbindelse, viser sig tydeligt i byens fysiske udtryk. De arkitektoniske brud, der præger byen Hanoi, bevidner derimod, at Vietnam har været under både kinesisk og fransk overherredømme og siden, som del af Østblokken, også sovjetisk indflydelse. Ligeledes illustrerer Durbar Square med Kumari'en og Ba Dinh-pladsen med Ho Chi Minh som symbolske midtpunkter centrale magtpositioner og -relationer i henholdsvis det nepalesiske og vietnamesiske samfund – i hindustaten Nepal det komplekse forhold mellem den sekulære autoritet,

den rituelle autoritet og folket, i det socialistiske Vietnam forholdet mellem nationens fader og folket.

Ulighed og organisering af den sociale orden i Hanoi og Kathmandu

Set i forhold til mange vestlige byer er „orden“ næppe det første ord, der vil falde én ind, hvis man skal karakterisere Hanoi. Det myldrer med mennesker og motorcykler, og i store dele af byen er bygningerne ufuldendte, enten fordi de er ved at forfalde, eller fordi de er under konstruktion. Alligevel fremstår Hanoi forbløffende ren og velordnet i sammenligning med Kathmandu, dels fordi det er tydeligt, at dele af byen har været planlagt (fx de mange boligblokområder og gadesystemet i Det franske kvarter), dels fordi gader og pladser i bogstaveligste forstand holdes relativt rene. Der er ganske simpelt ikke nær så mange affaldsdynger som i Kathmandus gader, hverken på de store brede gader i Hanois centrum, i den gamle bydel eller i boligblokområderne, hvor blandt andet lokale afdelinger af Youth Union, Kommunistpartiets ungdomsorganisation, har til opgave at holde områderne rene. Men hvor orden kan opfattes som resultat af en disciplinering og kontrol, der er særlig udtalt i socialistiske samfund, er det samtidig en effektiv måde at skjule en social uorden i form af fattigdom.

Til trods for at forskellen mellem rig og fattig i Vietnam siges at være øget markant som følge af doi moi-politikken (Hy V. Luong 2003:16), er der forbløffende lidt synlig fattigdom i Hanoi, og folk – unge som gamle – er på deres udseende at dømmes relativt lige at se på. Mange unge minder om en vestlig middelklasseungdom i deres jeans og skjorter og for pigernes vedkommende stramme bluser og til tider korte, snævre nederdele. Og nok så overraskende ser de fleste endda ud til at kunne holde sig rene og nystrøgne dagen igennem til trods for 30-35 graders fugtig varme. Nok signalerer de unge mænd og kvinder på byens i stedet omkring Hoan Kiem-søen en livsstil, hvor penge og forbrug er i centrum, og som repræsentanter for den hurtigtvoksende middelklasse er der langt mellem dem og deres jævnaldrende, der sidder på fortovene og sælger grønsager, sælger postkort til turisterne ved Hoan Kiem-søen eller ernærer sig som skopudlere. Alligevel forekommer de relative forskelle ikke så voldsomme som i Kathmandu. I Hanoi ser man ikke den ekstreme fattigdom og forarmelse, som overvælder de fleste nyankomne i Kathmandu. Det er et indtryk, der forstærkes af blandt andet ophobet affald, tiggere med eller uden lemmer, børn i pjaltet tøj, herreløse forpjuskede hunde og squatterbebyggelserne langs byens flodbredder. Fordi fattigdommen er så synlig, bliver rigdommen og den relative forskel mellem rig og fattig også så meget mere iøjnefaldende.

Med et bruttonationalprodukt per indbygger på henholdsvis \$ 411 og \$ 236⁴ hører både Vietnam og Nepal til blandt verdens fattigste lande, og for begge landes vedkommende gælder det, at der er en udbredt fattigdom, ikke mindst i landområderne. Det interessante er derfor ikke at diskutere, om der er sociale forskelle, eller hvor de er størst, men derimod at belyse, *hvordan* sociale forskelle kommer til udtryk i de to byer, Hanoi og Kathmandu. At fattigdom og social ulighed ikke viser sig så tydeligt i Hanoi som i Kathmandu, er således ikke ensbetydende med, at det ikke eksisterer, men skal snarere ses som resultat af historiske processer, hvor den socialistiske lighedstanke, der kendetegner den officielle ideologi i Vietnam i dag, spiller en væsentligt rolle. I et

erklæret hindukongedømme som Nepal derimod er hierarki og ulighed institutionaliseret igennem kastesystemet, og at der er social forskel på mennesker er en selvfølgelighed, hvad enten det viser sig i form af kaste eller klasse. Denne selvfølgelighed betyder også, at det ikke er så påkrævet at skjule forskelle som i et samfund, hvor det politiske systems ideologiske grundsten er lighed. Begge steder er der dog opbrud i de officielle ideologier – i Vietnam som følge af de samfundsændringer, som de økonomiske liberaliseringer har bragt med sig, og i Nepal på baggrund af øgede folkelige krav om demokratisering og lighed. Dette vil utvivlsomt føre til nye måder at forstå og udtrykke social differentiering på, også i det urbane rum.

Fortællinger om magt og social organisering

Byer er, som Lee påpeger (1997:127-8), ikke bare funktionelle produkter af generelle og universelle processer, men unikke og specifikke steder, der repræsenterer „the historically constituted embodiment of particular social meanings, values and attitudes“. At skabe sig en forståelse af byer og deres særegenhed fordrer derfor, at der stilles skarpt på den historiske kontekst, som danner ramme for dem, og i forhold til hvilken de tilskrives betydning. Som fysiske strukturer fortæller bygninger, gader og pladser én version af historien, der afspejler historisk dominerende politisk-ideologiske regimer, og som derfor ofte er sammenfaldende med den formelle magts historie. Gennem menneskers brug af disse steder – på forskellige historiske tidspunkter og betinget af politiske og økonomiske forhold – skrives andre, samtidige historier, der bidrager til en vedvarende redefinering af byers betydning, som det kommer til udtryk i deres fysiske, materielle udformning. Et komparativt perspektiv på disse forhold skærper blikket for det særegne ved de respektive byer, deres fysiske fremtræden og den menneskelige brug af steder. Samtidig rejser det mere overordnede spørgsmål om, hvordan byer bliver medspillere i og eksponenter for større historiske forandringer i forskellige samfund.

Noter

1. Projektet er finansieret af Rådet for U-landsforskning. Hanoi-komponenten udføres i samarbejde med Institute of Sociology, National Center for Social Sciences and Humanities, Hanoi.
2. „Squatting“ refererer til illegale jordbesættelser og andre uautoriserede bosættelser (Aldrich & Sandhu 1995:19). I mange udviklingslande er der i praksis et stort sammenfald mellem slum- og squatterbebyggelser, selv om sidstnævnte er særligt karakteriseret ved den illegale status. Dette betyder, at områderne kan ryddes med dags varsel.
3. For en oversigtsartikel herom, se for eksempel Raheja (1988).
4. Ifølge Human Development Report 2003. http://www.undp.org/hdr2003/indicator/indic_111_1_1.html

Litteratur

- Aldrich, Brian C. & Ranvinder S. Sandhu
1995 The Global Context of Housing Poverty. I: Brian C. Aldrich & Ranvinder S. Sandhu (eds.): Housing the Urban Poor. Policy and Practice in Developing Countries. New Delhi: Vistaar Publications.

- Anderson, Mary M.
1988 The Festivals of Nepal. Calcutta: Rupa & Co.
- Casey, Edward S.
1996 How to Get from Space to Place in a Fairly Short Stretch of Time: Phenomenological Prolegomena: I: Steven Feld & Keith H. Basso (eds.): Senses of Place. Santa Fe: School of American Research Press.
- Drummond, Lisa B. W.
2000 Street Scenes: Practices of Public and Private Space in Urban Vietnam. *Urban Studies* 37(12):2377-91.
- Hoang Huu Pee & Yukio Nishimura
2000 The Historical Environment and Housing Conditions in the “36 Old Streets” Quarter of Hanoi. I: Trinh Duy Luan & Hans Schenk (eds.): Shelter and Living in Hanoi. Hanoi: Cultural Publishing House.
- Hy V. Luong
2003 Introduction. Postwar Vietnamese Society: An Overview of Transformational Dynamics. I: Hy V. Luong (ed.): Postwar Vietnam. Dynamics of a Transforming Society. Lanham: Institute of Southeast Asian Studies, Singapore and Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Jamieson, Neil L.
1993 Understanding Vietnam. Berkeley: University of California Press.
- Koperdraat, Anne & Hans Schenk
2000 Living in a Colonial Environment in Transition: Residents in Hanoi’s “French Quarter”. I: Trinh Duy Luan & Hans Schenk (eds.): Shelter and Living in Hanoi. Hanoi: Cultural Publishing House.
- Lee, Martyn
1997 Relocating Location: Cultural Geography, the Specificity of Place and the City Habitus. I: Jim McGuigan (ed.): Cultural Methodologies. London: SAGE Publications.
- Liechty, Mark
1997 Selective Exclusion: Foreigners, Foreign Goods, and Foreignness in Modern Nepali History. *Studies in Nepali History and Society*, 2(1):5-68.
- Logan, William S.
2000 Hanoi: Biography of a City. Sydney: University of New South Wales Press Ltd.
- Nguyen Quang & Hans Detlef Kammeier
2002 Changes in the Political Economy of Vietnam and Their Impacts on the Built Environment of Hanoi. *Cities* 19(6):373-88.
- Ngyuen Vin Phuc
2001 Hanoi Past and Present. Hanoi: The Gioi Publishers.
- Raheja, Gloria Goodwin
1988 India: Caste, Kingship, and Dominance Reconsidered. *Annual Review of Anthropology* 17:497-522.
- Thomas, Mandy
2002 Out of Control: Emergent Cultural Landscapes and Political Change in Urban Vietnam. *Urban Studies* 39(9):1611-24.
- Trinh Duy Luan & Nguyen Quang Vinh
2001 Socio-economic Impacts of “Doi Moi” on Urban Housing in Vietnam. Hanoi: Social Sciences Publishing House.

